

DIARI DE BUJA

DEL DIMÉCRES 14 ABRIL DE 1813.

Sortí es sòl dijóus passat, mostrántmos s' Auròra qui embrúta es nóm de Mallórca, conegúda en Vich y descubêrta sa qui hà robàt un bòn nóm, lo matéx que una infáusta precursòra de sa nít y no d' es dia.

Se pintarà ab un carbò, axí còm volén aquélis cataláns en forma d' un drág asqueròs qui vomíta sérps, mussòls, y rátas-piñádas.

Vuy es superiòrs si volén, farán es fás demúnt s' es-quèna dels afrancesáts.

P. D. Es páre mes véy de l' Auròra se despedèx per fóra Mallórca, y cólcù há dit, bòn viátge. La póbre haurá de viurer de llimòsna. Teníu piedát d' aquésta malenáda criatura. Recomanáula â n' els traginérs de Biniar-róy, que d' en tant en tant li dudan cólca carretáda de figas secas, ô lledòns, ô paya, ô farrátja, que encára que Auròra, no pót viurer d' el ayre del cèl.

Crída que se féu en Buja.

Rum, rum, rum. Sápia tota la vila constitucional de Buja, que já no hey há de haver pus dól, perque tením càrta de ofici, de que no sòls l' Auròra viu, y no es mórt, ni enterráda; sinò que dimécres passat vá sortír y sortí dijóus. Surt tánts de pics per pó que no la trêgan, y per desmentír ô fêr mentídér â n' el qui há escrit y dát sa mála noticia de que es mórt.

Retractaciò de lámon Péra.

Jó já heu deya: *mála hérba, mày mór, ni bestiár no la se manje*. Aquí no tením mes bestiár que élla ¿qui la se havia de manjar? ô còm pót morir, essent *mála hérba*? No sièu tán fácils en creurer lo que diuan, encáre que élla heu diga. Are vetx que es vèr lo que diuan, que sa hydra, si li táyan un cáp, l' hin surten dos. Dos pics es sortída aquésta setmána pasáda en dias fanérs. Còm se afáña tant, deu

volèr acabár sa tásca. Si sas autoridáts dels mòros, véssan un papér tant contrári â s' Alcorá, còm aquést se opósa â Cristo, no dexarian viurer molt un tál papér, encára que dugués es nóm de sól y de lluna. Sa prudència de qui mos cománda, arribará â convertirse en justícia riguròsa. Ay Déu!... Qui sáb, si la vélen dexár morir â las ètigas! Cádà dia faltan subscriptòrs. Ella xèrra cuántra sa Regència, pre-sènt ô passáda, cuántra aquést, y cuántra aquéll. Sa tróba ab un frenesí còm son ávi Voltér &c. Ténc pó que no li succeyesca còm â Montérde.

Rondáya. Diu que axó éra un póbble de Calatayúid, cuya gént en vida volia pujár â n' el cèl. En es còm, es-táva es *tu autem*. Tres ô quátres qui havían fét aquést pro-jècte, diguéren que no tremolássen, y féren aquést plá. Dált sa xemenêa més álta comensáren â posár cóvos, un demúnt s' áltra. Duyan mes cóvos y los posávan mes amúnt. Tántes ne posáren, que creyan, non faltáva sinò un, per tocar el cèl. Cerca d' aquí, cerca d' allá, no trobávan aquést cóvo, y tot lo treballát no servía de res. Emberassáts, confusos y no sé que mes, discorregué s' entenímént apretát d' es tres ô quátres, que es cóvo de báy de tot, el posássen so-bre tots els áltres. Dit y fét. Lleváren aquést cóvo per posárlu dált, y cayguéran tots.

Sa filosofia posáva cóvos, quánt sa relligiò está *supra firmam pètram*. ¿Cóvos y demúnt una xemenêa còm s' Au-ròra? Há acaramullát desbaráts sobre desbaráts, los há dit tots, y torna comensár. Há volgut posár es Ruso Veráno d' es principi, ára â la fi. Es póbble há ubèrt ets uys. Aquésta torre de Babel no pót passár avánt, tot caurá, tot enirá â mal viátja.

Mitx càs del que contá un Rector hà mes de 14 áñs, qui es pót aplicàr â mólts y se conta de bèll nóu perque nigu se veja precisát â prender candèla còm â confrére.

Sa rebóua confessáva en témps de una missiò; li comparegué es lleò qui bóns animals matáva. Ella bé heu interpretáva,

no volènt mày condemnar â qui se sàb despicàr, y digué còm â per riurer: Vámos, tot hò hà de viurer, aquést viu d' es seu matár.

Servèsca aquèsta canssò per devertir sa qui grán pena sent, si no es mórt.

Carta de la ciutat de Caymári en es camí de Lluç qui sèmpre será devót.

Làmon Péra he rebut la vòstra, en que me preguntau *que es axó de sermons sediciòsos? ¿Que hà de ser? Hey hà moltes manéras de matár pussas. Heu sentit dir mày que sa pélla diu à s' ólla, mascarélla?* Ni mes, ni mànco. Cèrts señórèts volían desenganár el póbble, feyan pláns molt màl iguals, prometían cóm la serpént à Eva, y àra diuan que no hàn rompút un plát mày. Benèits! ¿creuan que hey hàja nigu, qui los crèga? los hem entèsos, están descubèrts, y hem afinát que volén dir ab sos tèrmes de *humanidat*, de *rahò*, de *il-lustraciò*. *Humanidat* cóm sa de Robéspièrrrrr.... *rahò*, qui no táya, *il-lustraciò* cóm sa de tèya dins una quàdra estucàda, qui fà mes fum que llum. El P. Feyjoè diu (y no hauría de ser pare per no sabrer de quants de punts se càlsan) diu aquèst velláco y no se ahòn, ni el vull citár perque ha fét vót de castedat, que *es luxuriòsos generálmènt diuan màl de sas dónas*. Si éll àra vivía, sé cèrt que havia de dir àltre cósa, *verbi grátia, es filosófs parlan de humanidat y no la conèxen, ni la conexerán mày perque ténen càp de carabassót*.

S' àltre dia un d' aquèts balitróts declamàva, havia mitja hóra de pajès, cuànta aquèlls córs durs y de pédra qui no volén aliviàr als séus semblànts, ni farían un plèr à un cà. Succehí que quànt já se trobàva devés es mirácle d' es seu sermò, s' hí acostá un póbbe, demanànt un dobberèt. Callá de prònte, perque lo havían ferít à n' es viu. (Jó no dig que éll fos Voltér, encàra que fàssa vóltas per entrármes.) Qui no se cànsa, alcànsa; y es póbbe qui lo havia sentit quànt sermonáva, deya ab grán confiànsa, *señorèt, per amor de Déu un dobberèt*. Ell alsá es garrót, y càsi rompé la *náu del cóll* à n' es póbbe catalá. Ventura, que lo aturáren; y sinò per ventura.....

Ara hem recórda un àltra càs, que si no el me trèya de dins es gavàtx, no se que sería. O parír, ô. morir. Idó cóm deya d' es méu cuénto, hà deu àns que jó éra à una possessiò, ahòn làmo patía alló quí cóm comènsa se diu *reu-*

matisme y ab el témps passa â ser *pruàga*. S' en vengué â captár el cént Julià Róc, quistòr de S. Llátze. Li ofèreren berenár, y en tant heu acceptáva en quânt fós prònte, puis frissáva per arribár â mitx dia â áltra possessiò quàtre hórás llun, ahòn se li esperáva un bón dinár, perque hey havia novía. Coguéren porc â n' es caliu, manjava cóm un vint y quàtre, y â n' aquést témps, apretánt sa pruàga, lamo flastomáva. Diu la història, que es bon quistòr, rouegànt rouegànt, deya: no flastomèu, axó no es res, mày hey hà motiu d' enfadàrse, aconsoláuvs pensánt en Jób. Es malált sentínt cóm Jób y imitánt â Jób, p' es bón exèmple de Jób, se aquietá un póc. Es quistò menjá, begué, acabá y no féu póc. Atropellát trèu es mul, ensélla y (ò desgràcia)! tróba rompúda una cingle de s' aubardá. Aquí se li figurá ab tota vivèsa que s' arrós seria já estovát cóm arribaría, en llóc de acomodár sa cingle, comensá â malair, flastomár, cridàr y dir mil cósas cuànta es mul, s' àsa, es cavall, es ruc y quànta gènt hey havia dins s' estábble. Fóc una boca d' infèrn cuànta si matéx y tot. Aquí lamo ab molta catxássa y riént, riént, cóm si dugués mes picardía que pruàga, và dir: *cént Juliá, contáume s' història de frá Jób*, que já no vos recórda? O cént Juliá!...

Próu y màssa hé fét contánt; vóltros aplicàu, que sa criáda hà avisát per dinár, es mitx día, y vàtx â dar córda â n' es rellótje d' es vèntre, qui já cànta toníllos.

A Dios, lamon Péra, memórias â n' es Vicàri, y â n' en Rábis &c. Sensa flétxa, que es bàx es campañár de Caymári, y no sabèm de ahònt vé es vènt. = S' astrónom generál.

Aurora de 4 abril 1812.

Promèt denetjár ab una *Llógica irresistible* tot quânt li vá censurár sa junta de Mallórca sobre un trós de càrta de Lucio Veránio, manifestánt que dita junta fóc *molt injusta*.

GLÓSA. *Cóm no hàn trèt fins àra aquèsta Llógica irresistible? La ténan dins es càp, ô dins sa séua còua? Si la ténen, la tendrán tota, perque no n' hàn empráda gèns.*

?Injusta sa junta? ¿Que no es superiòr séu? Diu desvergònit â n' es frare qui predicá â Sinéu; y aquést tàn agravat cóm está, ni diu res cuànta es superiòr, ni dirá. Sòls digué que li havia dit: aquèsta novedát téua, ni es culpa,

no afronta, solament es desgràcia. Qui sàb si éll hà obrat perque prenguésseu exémples, veént un superior tot zèl; y un subdit tot paciència y submissió? Es superiors están mes amunt y poden descobrir lo que no vèuan ets inferiors.

TÉXTO. Los reverents volen fèr à Lucio Veránio es còco universal (sa pó, es móro, en Cámas-Cruas) de sas concièncias débils, (nóltros no pretenim ser esperits fórts) es téma de sas séuas declamacions malignas, (sas vóstras son tan benignas cóms sas del mal lladre) y es repertori complet de sas heregias políticas, y perventura relligiosas.

GLÓSA. Aquí no hey hà perventura; sinò à la segura. Vóltros encara no heu respóst, ni sou capàssos de respondrer à qui dia 15 juliol 1812 vos digué que lo vóstro está condemnat en es Concili Constanciense, qui parla à favòr dels réis y cuànta es regicidas. No vos podria salvàr àltre cosa, sinò sa ignorància. Absit. Ignorants, hómo tan il·lustrats, que son es nóstros il·lustradors? ¿Cóm podia faltàr foc y llum, havéntse posat tanta sutja dins póc témps? Sas vóstras calumnias si que son absurdas. Nóltros mostrám sa cara, vóltros es cu... Axí parla el P. Isla devés Carmòna.

TÉXTO. Dita carta ô es setmanari son causa de que se riuan ô se enrabian d' es fràres qui han fet un gran promontori de Lucio Veránio.

GLÓSA. Vostès perdonan, axó es mentida. Dels lliberals y no dels fràres se riuan. Y sinò, perque calláu? Xerradors, ¿qui sinò es fràres, escrivint y predicant vos han fèt mostràr sa filàssa? Que pensau, que nóltros menjám boc? La màr vá bruta. Sabèu que son de delicadas sas nóstras concièncias en punt de religió! Axó hey impòrta mes que tot. Jó ténc pó de llansàr. Un àltre dia farem mes anatomia.

VENTATJA QUE DUAN SAS DÓNAS SERVÍLS À N' ETS HÓMOS LLIBERÁLS.

Já lletgíreu un càs de un cartúxo y es mètstre de la música. Vát ne t' aquí un àltre semblant. Unas quantas dónas que tenían bon cór y no tan bona lléngua, sentíren parlàr d' es pàcte social de Russò, qui vá per aquí ab so nómbre baratàt, cóms si diguéssim, que es verí, ô matzinas son triacas. (Y axó se tol·lera entre cristiáns! y axó se permèt

entre españòls! y axó no se castíga.....Póbres fràres si fos-seu réos de semblánt traiciò!..) Sas dónas en llóc de dir *¿perque diuan ets hómoos dóctes que se hauría de cremár es pácte sociál*, y qui escàmpa aquésta *falêra?* deyen *¿quina falêra pót essér axó que li diuan pást espiritual?* *¿que no es un llibrèt molt bó?* Bón parlár no cósta rés. A n' es *pácte sociál* li diuan *pást espiritual*. Y que son de diferénts! Axó será sa primêra párt.

Sa segòna si que es bén llastímòsa. ¿Volèu sabrer qui son algúns d' es qui adòran y alàban sa prostituta de Babilónia? No vos escandalitzèu, que sóls intént desenganàr-vos. Tànt se pót enténdrer sa *lliberté fancèsa*, cóm s' *Auròra patriòtica*, per sa de Babilónia. Sa *cárta pastorál dels bisbes que son à Mallórca* sabèu ¿cóm la enomènan? En tot aquéll *diccionâri* malvát, reprovát, abominát, escomunicát, endimoniát, y afrencesát, que es lo ultim que se pót dir, no hey hà una expressiò més bàxa, més vil, més torpe, més vergoñosa, més indiscreta, més infáme, més horrorosa, mes sacrilèga y nefánda que aquélla que diuan alguns quànt enomènan sa *pastorál dels bisbes* posànt una ó en llóc de sa derrera *a* y aquésta *á* en llóc de aquélla *o*. O escàndol! ò impiedàt! ò malícia diabòlica! Sa má tremolàva, sa plòma fugía, ets ulls s' aclucàvan; però hey impórta que el póbble conèga qui son alguns dels qui quédan il-lustráts per la Auròra.

ARTICLE COMUNICÁT DE PARÁULA.

Un me hà dit que en Tiroriro avisá al señor Carbonèll, diént, es fràre que escriga en castellá, si vól que li respóng. Jó fás molt póc càs de lo que éll diu. Però si hà dit

JÓ RESPÓNG. Tu te éts fét un no nigú, y jó puc allargàr sa plóma. ¿Que vòls que parl en castellá per enseñàr-men, cóm à n' es bisbe de Orénse, quànt já sàbs que un nin de sa escòla t' en mostráva de bón de véras? ¿que no téns un parèy de diáris de Mallórca qui contan es fét? En haver sortit tu de la parróquia, podrá ser que jó escriga en castellá. Parlèm clàrs. Tu y los téus ¿que no entenèu es mallorquí? y cóm lo heu entès fins àra, criticànt diáris y sermòns mallorquins y acudínt à majòrs ecclesiàstics y polítics cuànta sacerdòts y predicadòrs? ¿Heu entès lo que dig?

si no heu has entès, diguesmè ¿de quin caxál ets sord? Tu hàs de ser castigat de Déu, y tèm jó no sies cóm un impío qui à Mallórca se castlgá à sí matéx, quànt no el castigávan. Stráuc, Lledò &c, vos parlan en castellá y no responèu, ¿y hem respondrás à mi, si hét parl en castellá? Covàrt, cà juèu, calápot brut, l' añ 1793 já estampáva jó cósas cuànta francesos y en 1802 també hem reya de colcú en castellá.

Si cólca expressió à àlguns los feya novedat, es que no se recordávan del P. Isla, ô d' es Quevédo, ô d' àltres espanyóls, qui la diguéren primer que jó. Sobre tot me hàn dít que vás à *prendre sas aygos*, y si vóls comparèxer devánt qui me acusáres, allá mos veurèm sas carètas, y het respondré en castellá, en llatí, ô ab italiá, com à espanyól antic; y sapias que hé menestér cróssas perque vátx pégar una bóna cayguda y axí vatx alèrta. Bón viàtja, y no tornes fins que te enviarem à demanár. Já pégarás una sòtola per conta méu. Frèga fórt, que t' en dus aferrát y cuit à sa téua péll un no sé que de *vicit pudorem libido, timórem audácia, rationem amèntia*.

IMPRÈS DE 4 ABRIL.

Tothóm y tota persòna qui en póc témps vulla aprènder molta cortesía y piedát, que compr aquést llibrèt qui val mes pocs dóbbés. Hey hà també un devocionári per fer tornár sàntas dins un quàrt totes sas beàtas. Vá à la próva. Y ¿cóm se diu? Auròra de tál día.

TÉXTO. *La junta censória es il-liberál, inimíga de sas llums, y hà goñát póca reputaciò censurant à Lucio Verànio.*

GLÓSA. Y axó no s' estámpa ab lletres d' ór? Estamparhò à sa parèt. Lo primér es la pura veritat, lo segon, fàls testimoní, lo tercer mentida garrafál. Quin tribunál superiør hà desfét cap sentència d' un d' es dos ecclesiàstics cuànta qui parlan? Y si hà tant de témps que amassávan de acudir à majors, cóm no heu hàn fét? O els hàn dáp cap y tèrro? De qui se pót dir tán bé, cóm de s' àltre ecclesiàstic, que es seu cap es la cort de totes sas cièncias? Teología, Escripura, Jurisprudència, també en darà ab una cuyereta à qui vulla xerrár. Emperó cóm sa bruxa es tán dócte, li aparèxen *homeniquèus ets hómos gráns*.

Sas moltas oposicions de canonicat ab hómos célebres ¿que son respècte de s' obra magistral de l' *Aurora*? Diu que en témps passat d'avau es títol de irrefragáble, ó de angélic à qualsevol que escrivés uns quants llibres &c. No heu sabiam per aquí. No més sabem que un há obtingut es títol de angélic, un altre un, el de irrefragáble &c. Ella es lliberal y sa pensa que à tothom donam titols de franc.

TÉXTO. Es fràres son aussells nocturns, ténen sa cullita à las foscas, son hypócritas y profánan sa religió divina. Veuan se acosta el fi de la séua vida poltrona, y de son infáusto impèri demunt els ànimos de sa multitud qui los creuan.

GLÓSA. ¿Aussells nocturns? hè? Es qui ván de balls, de nits, y de ninas. Es qui dórmen ó vel-lan fóra de cà séua. Es qui ténan pó d' es cassadors, qui aguáytan à las foscas.

Hypócrits? Ets apòstatas qui se diuan patriótas y jó los dig pillárdos.

Profánan? Vóltros profanáu sa religió y un ofici qui fos sánt, ó qui heu sia.

Vida poltrona? ¿Cóm dímonis no vos feis fràres? Tant y tàn bé heu treballat, demanáu ets inválids. ¿O vos escannáren? que m' has entès!....

Ténen impèri? Es pastòrs y es misatjas faêls. Es llops ténen antípatia ab sas ovèllas, no ab sos pastòrs; Vóltros ab pastòrs molts y ab totas sas ovèllas. ¡Já veurían cosas, si vos dexássen fér!

A V I S O.

Se admiten subscriptores á este periodico, en la librería de Nicolás Carbonell y en dicha imprenta, á 3 rrs. von. cada mes, empezando el dia 18 del corriente, portados en sus casas con el mismo que reparte el de Palma.

IMPRES EN PÁLMA.

EN LA IMPRENTA DE SEBASTIÁ GARCÍA.

viu junt al fórn den Fráu.